

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РИНКУ І
ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту,
академік НАН України
Б.В. Буркинський
» травня 2026 року

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ
ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»**

для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

УХВАЛЕНО
Вченою радою
ДУ «ІРЕЕД НАН України»
Протокол № 7
від 07 травня 2026 р.

ОДЕСА - 2026

ВСТУП

Конкурсний відбір при прийомі на навчання в аспірантуру проводиться шляхом проведення вступних випробувань з дисциплін за спеціальністю відповідно до програм вступних випробувань.

Вступне випробування має на меті встановити відповідність рівня знань та практичної підготовки вступників до вирішення науково-дослідних, науково-педагогічних та економічних професійних завдань за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

В процесі вступного випробування із спеціальності комісія повинна оцінити:

- системність мислення, вміння пов'язувати окремі проблеми чи частини явища в єдине ціле.

- вміння логічно та послідовно викладати свої думки.

- наявний обсяг знань з економіки.

Вступний іспит проводиться в письмовій формі. Тривалість іспиту 2 години (120 хвилин).

Вступне випробування включає теоретичні запитання рівнозначної складності з дисциплін фахового спрямування.

Вступник повинен надати розгорнуті відповіді на поставлені запитання.

Програма складена на базі програм вищої школи 2-го рівня підготовки для загальноекономічних і фахових дисциплін спеціальності «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Програма вступного іспиту зі спеціальності для вступників до аспірантури ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» містить три розділи.

У першому розділі викладені загальноекономічні питання.

У другому розділі містяться питання з дисциплін фахового спрямування.

У третьому розділі сформульовані критерії оцінювання знань вступників.

1. ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ

1. Концентрація виробництва та її вплив на ефективність виробництва.
2. Диверсифікація виробництва, її форми, види, переваги і недоліки.
3. Розвиток підприємництва та організаційних структур управління.
4. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.
5. Операційне середовище функціонування підприємства.
6. Ринкова ціна і фактори її формування на макро- і мікрорівнях.
7. Види ринкових цін та їх функції.
8. Поняття мінімальної ціни і фактори підвищення цінової конкурентоспроможності підприємств.
9. Конкуренція та конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому ринку, стратегії конкуренції.
10. Сутність і види капіталу та активів підприємства.

11. Види нематеріальних активів, їх оцінка та амортизація.
12. Оборотні та необоротні активи в системі функціонування підприємства.
13. Загальна характеристика основних засобів, їх класифікація.
14. Методи амортизації основних засобів та їх обґрунтування.
15. Проблеми оновлення і підвищення технічного рівня основних засобів виробничого призначення.
16. Стадії обігу та склад оборотних засобів. Оптимізація їх структури.
17. Персонал як основний ресурс підприємства та суб'єкт партнерських відносин.
18. Продуктивність праці та методичні підходи до її визначення.
19. Форми і системи оплати праці робітників підприємства
20. Іноземний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу підприємства.
21. Виробничий процес, його складові та принципи раціональної організації.
22. Типи виробництва (одиничне, серійне, масове) та їх техніко-економічне обґрунтування.
23. Методи організації виробничих процесів.
24. Інтенсивність виробництва та її вплив на ефективність підприємства.
25. Сутнісна характеристика та оцінка ефективності виробництва.
26. Загальна характеристика продукції (послуг) та її класифікаційні ознаки.
27. Показники обсягу продукції, сфера їх застосування.
28. Життєвий цикл продукції, процес її створення та освоєння.
29. Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства.
30. Методи формування і калькулювання витрат на виробництво продукції.
31. Організаційно-управлінські засоби зниження собівартості продукції.
32. Функціонально-вартісний аналіз як метод зниження витрат підприємства.
33. Поняття і процес комунікації. Основні етапи процесу комунікації.
34. Міжособові та організаційні комунікації.
35. Маркетингова діяльність підприємства як сфера організації зовнішніх комунікацій.
36. Поняття реклами, її роль у вирішенні проблем стимулювання збуту, критерії вибору рекламних заходів.
37. Комунікації з покупцями.
38. Логістична діяльність та логістичні функції підприємства.
39. Змістовно-типологічна характеристика економічної безпеки підприємства.
40. Основні напрями організації економічної безпеки підприємства за окремими функціональними складовими.
41. Типи антикризового управління (реактивне, активне, планове). Санація підприємства.
42. Практика здійснення та ефективність реструктуризації підприємств.
43. Банкрутство та ліквідація підприємств.
44. Сутність стратегічного управління діяльністю підприємства.

- 45.Управління змінами і формування стратегічної поведінки
- 46.Аналіз зовнішнього середовища підприємств (PEST-аналіз).
- 47.Узагальнення результатів стратегічного аналізу (SWOT-аналіз).
- 48.Стратегії життєвого циклу підприємства.
- 49.Сутність, завдання і функції контролінгу.
- 50.Стратегії інноваційного розвитку підприємства.
- 51.Основні складові інноваційного потенціалу підприємства.
- 52.Методи управління і оцінка інноваційного потенціалу підприємства.
- 53.Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.
- 54.Ризики в інноваційній діяльності підприємства.
- 55.Фінансова стратегія підприємства.
- 56.Система мотивації у стратегічному управлінні.
- 57.Сутність інтелектуальних продуктів і їх особливості.
- 58.Корпоративне управління інтелектуальним бізнесом.
- 59.Методи оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.
- 60.Промислова власність в інтелектуальному бізнесі.

2. ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІН ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ

- 1.Структура економіки за формами власності.
- 2.Державна політика інституціональних перетворень у національній економіці.
- 3.Світовий та національний досвід реформування відносин власності.
- 4.Основні напрями, принципи та пріоритети приватизації в Україні.
- 5.Корпоратизація державних підприємств.
- 6.Поняття державного сектора економіки.
- 7.Державні закупівлі як засіб задоволення державних потреб.
- 8.Держава як інститут реалізації суспільних інтересів.
- 9.Характеристика економічних функцій держави (формування інституційного середовища; емісія грошей; перерозподіл доходів і ресурсів).
- 10.Цінове державне регулювання.
- 11.Антимонопольне регулювання економіки.
- 12.Роль податків у перерозподілі доходів.
- 13.Державний бюджет в системі розподілу.
- 14.Необхідність державного управління економікою. Вади ринку та вади держави.
- 15.Верховна Рада України як законодавчий орган управління економікою.
- 16.Функції Кабінету Міністрів України у сфері економіки як центрального органу виконавчої влади.
- 17.Система і основні функції економічних міністерств (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерство фінансів України).

18. Роль місцевих органів влади в управлінні економікою.
19. Економічне зростання та економічний розвиток держави.
20. Сутність соціально-економічної стратегії держави.
21. Роль прогнозів і програм в обґрунтуванні стратегії соціально - економічного розвитку країни.
22. Податки як інструмент державного регулювання економіки.
23. Грошово-кредитне регулювання економіки.
24. Грошовий оборот і грошові потоки, грошовий ринок.
25. Кредитні системи. Валютні системи та міжнародні розрахунки.
26. Фондовий ринок та фінансові інструменти.
27. Державний кредит. Національний банк та його роль в економіці.
28. Комерційні банки як основна ланка кредитної системи.
29. Інфляція як об'єкт державного регулювання.
30. Державна підтримка інноваційного підприємництва.
31. Інституційне забезпечення підтримки інноваційної діяльності в Україні.
32. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин.
33. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво.
34. Міжнародна міграція робочої сили.
35. Міжнародні кредитні відносини.
36. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки.
37. Основні напрями і показники розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
38. Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
39. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
40. Загальнодержавні податки у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Оцінювання знань вступників на вступному іспиті зі спеціальності С1-«Економіка та міжнародні економічні відносини» здійснюється за шкалою від 0 до 200 балів.

Максимальна кількість балів за правильну відповідь на одне питання складає 50 балів за таким розподілом:

- 41-50 балів - «відмінно» – вступник надав повну відповідь на запитання білету з наявністю необхідних схем, рисунків, чим виявив глибоке опанування змісту навчального матеріалу, володіння володіє понятійним апаратом, уміння логічно пов'язувати теорію з власними судженнями;

- 31-40 бали - «добре» – має місце повне засвоєння вступником необхідного матеріалу, володіння понятійним апаратом, орієнтування у вивченому матеріалі,

використання знань для вирішення практичних завдань, але у змісті і формі відповіді трапляються окремі похибки;

- 21-30 балів - «задовільно» – вступником продемонстровані знання і розуміння основних положень матеріалу, при цьому виклад його неповний і непослідовний; мають місце неточності у визначенні понять, при використанні знань для виконання практичних завдань виявлено нездатність доказово обґрунтовувати свої судження;

- 1-20 балів - «незадовільно» – вступник має розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускає помилки у визначенні понять, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання для практичного вирішення завдань.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна І.В., Попова Т.Л., Владимиров С.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. – Київ, Центр учбової літератури, 2013. – 256с.
2. Балацький О.Ф., Теліженко О.М. Управління інвестиціями. Навчальний посібник. – Київ: Вид-во Університетська книга, 2025. -724с.
3. Березін О.В., Безпарточний М.Г. Стратегія підприємства: навч. посібник. - Київ: Ліра, 2021. -224с.
4. Гринчуцький В.І, Карапетян В.Т., Погришук Б.В. Економіка підприємства. Навчальний посібник. – Київ: Вид-во Центр учбової літератури, 2019. – 304с.
5. Іванілов О.С. Економіка підприємства. Підручник. 2-е видання. Вид-во Центр навчальної літератури . 2019. – 240с.
6. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. / І. А. Дмитрієв, І. М. Кирчата, О. М. Шершенюк – Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. – 340с.
7. Мельник Л.Г. Адитивна економіка (Економіка перетворень): Досвід ЄС щодо економічних перетворень в ході Industries 3.0, 4.0, 5.0. Монографія. Вид-во Університетська книга, 2025. – 208с.
8. Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М навчальний посібник. - Луцьк, СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. - 324с.
9. Моделювання економіки: навч. посіб. / Л. М. Бандоріна. – Дніпро: УДУНТ, 2022. – 154с.
10. Макаренко П.М, Попова Т.В. , Васильченко О.О. «Економічна діагностика» (Модуль: Внутрішній потенціал підприємства): навчальний посібник / П.М. Макаренко, Т.В. Попова, О.О. Васильченко. – Полтава. 2024. – 376 с.
11. Осипов В.І. Економіка підприємства: Підручник. - Одеса: Маяк. 2005. - 722с.

12. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. №40-IV. Редакція від 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
13. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 р. №51/95-ВР. Редакція від 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text> 56. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. №3715-VI. Редакція від 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
14. Стратегічний менеджмент: підручник / О. М. Сумець. Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2021. – 208 с.
15. Шандова Н.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Латкіна С.А. Економіка підприємства: навч. посіб. Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С. 2021. -335 с.
16. Шандова Н.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Латкіна С.А. Основи аналітики: навч. посіб. Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2023. 120 с.
17. Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства. — Херсон: Олді-Плюс, 2014. – 436 с.
18. Шарко М. В. Мешкова-Кравченко Н. В., Тарасюк А. В. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С. . 2018. 217 с.
19. Економіка бізнесу: навч посібник. За заг ред. Мельник Л.Г. Вид-во Університетська книга, 2025. – 874с.
20. Економіка підприємства: Підручник / Ред. С.Ф. Покропивний. - 2-е вид., перероб. і допов. - К.: КНЕУ, 2005. - 526 с.
21. Економіка підприємства: підручник: у 3 ч. / Держ. торг.-екон. ун-т ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2023.